

В. М. Артеменко,

учитель початкових класів опорного закладу «Лисянський ліцей №1»
Лисянської селищної ради Черкаської області

«МИ ШЕВЧЕНКА СЛАВИТЬ БУДЕМ І НІКОЛИ НЕ ЗАБУДЕМ»

РОЗРОБКА УРОКУ З УКРАЇНСЬКОГО ЧИТАННЯ. 3 КЛАС

Мета: формування **ключових компетентностей:** вміння вчитися –самоорганізовуватися до навчальної діяльності у взаємодії; загальнокультурної – дотримуватися норм мовленнєвої культури, зв'язно висловлювати свої думки; соціальної – співпрацювати в парі, групі;

• **предметних компетентностей:** ознайомити учнів із життєвим і творчим шляхом Т.Г. Шевченка; розширити знання дітей про особливості жанру поезії; розвивати пам'ять, мислення, увагу, образність мовлення, вміння робити самостійні висновки; збагачувати словниковий запас школярів; розвивати вміння співпрацювати в групах, парах; формувати навички критичного мислення; виховувати повагу до творчої спадщини великого поета – земляка Т.Г.Шевченка.

Тип уроку: урок позакласного читання.

Особливості проведення уроку: урок розроблений з використанням інтерактивних технологій, мультимедійної презентації, диференційованих завдань.

Обладнання: мультимедійний проектор, мікрофон, різнокольорові бейджики для групової роботи, портрет Т.Г. Шевченка, виставка книжок, репродукції картин Кобзаря, ілюстрації до творів поета, кросворд, збірник творів «Позакласне читання», опорні картки, малюнки дітей до творів Шевченка, нові слова на картках, аудіозапис пісні «Зоре моя вечірняя».

Конкретизовані навчальні цілі уроку

Когнітивні рівні	Конкретизовані навчальні цілі	Перелік завдань – запитань, які забезпечують досягнення конкретизованих цілей	Навчально- методичне забезпечення
Знання	Знає, що таке вірш, кого можна назвати поетом; називає факти біографії Т.Г.Шевченка; визначає автора епіграфа	Робота з деформованим текстом. Об'єднати у творчі групи за кольорами. Інтерактивна вправа «Ажурна пилка». Мовна розминка	Презентація Різнокольорові бейджики Презентація
Розуміння	Розрізняє свої знання, уміння, цінності; впізнає правильні і неправильні твердження; тлумачить значення слів	Саморефлексія Технологія «Дзеркало» Робота довідкового бюро	Мультимедійний проектор Роздатковий матеріал Опорна схема Тлумачний словник
Застосування	Передає голосом настроїв вірша; будує діалог; підбирає пропущені слова	Декламування вірша. Робота в парах. Бліц – турнір «Доповни речення»	
Аналіз	Аналізує строфу вірша; співвідносить поезію з художніми образами; знаходить головну думку твору	Робота з епіграфом Образне малювання. Що уявили слухаючи вірші? Робота з книгою	Презентація Збірник «Позакласне читання»
Синтез	Стисло характеризує книгу; складає «асоціативний куц»; з'єднує прислів'я із запропонованих частин	Анотація книги. Інтерактивна вправа «Асоціативний куц» З'єднати частини прислів'я	Дитяча книжка з віршами Т.Шевченка Класна дошка Презентація
Оцінювання	Висловлює власні очікування від уроку. Оцінюють свою роботу на уроці; висловлюють судження відносно почутого на уроці	Інтерактивна вправа «Очікування» Технологія «Мікрофон» Рефлексія уроку.	Роздатковий матеріал

Хід уроку

I. Організація класу

Девіз уроку:

Не просто слухати, а чути.
Не просто дивитись, а бачити.
Не просто відповідати, а міркувати.
Дружно й плідно працювати.

II. Актуалізація опорних знань учнів

Мовно - логічна розминка.

Учитель. Давайте виразно прочитаємо епіграф до уроку:

«І мене в сім'ї великій,

В сім'ї вольній, новій
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.»

Учитель. Про кого йтиме мова на сьогоднішньому уроці? Чиї це слова? Як ви розумієте вислови « в сім'ї вольній, новій», «не забудьте пом'янути» ?

Робота з деформованим текстом

РШВІ - ВЕНЕЛИКИЙ ПОЕЧИТНИЙ ВТР, НАЙТІШЕЧАС З РИВАМУННЯМ КІВРЯД.

(Вірш – невеликий поетичний твір, найчастіше з римуванням рядків). Як називають авторів віршів? (Поетами)

III. Мотивація навчальної діяльності

Саморефлексія

Учитель. Прочитайте опорну схему. Над цим ми працюватимемо сьогодні на уроці. Що ви вмієте, знаєте і цінуєте, позначте (+), а якщо ні – позначкою (-).

ЗНАЮ
Про творчий і життєвий шлях Т. Шевченка ...Що таке вірш, його особливості
ВМІЮ
Визначати головну думку твору Виразно читати Працювати у групах
ЦІНЮЮ
Думки товаришів Корисні поради Правдиве ставлення до всього

У кого 8 плюсіків? Чудово! В кого 7, 6, менше 6?

У кого один мінус, два, жодного?

Повідомлення теми та завдань уроку

Учитель. Сьогоднішній урок у нас незвичайний. Ми ознайомимось з життям і творчістю видатної людини, поета, письменника, художника Тараса Григоровича Шевченка, 2010 річницю від дня народження якого ми недавно відзначили; ознайомимось з його віршами, будемо вчитися інтонацією передавати характер віршів, працювати дружно, самостійно здобувати знання.

Учитель. Діти, а що ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

Інтерактивна вправа «Очікування». Діти утворюють гроно калини, прикріплюючи відповідно ягідки на дошці, промовляючи вслух кожен своє очікування.

III. Сприймання та засвоєння матеріалу

1. Ознайомлення з життєвим і творчим шляхом Кобзаря

Інтерактивний метод «Ажурна пилка»

Підготовчий етап. Учні об'єднуються у домашні групи по 4-5 осіб, обирають лідера. Всі учасники домашніх груп мають позначки різних кольорів (синій, жовтий, зелений, червоний, оранжевий). У кожній «експертній»-однакові.

Завдання «домашнім» групам. Опрацювати інформацію про життєвий і творчий шлях Т.Г.Шевченка:

- дитинство Т. Шевченка;
- Шевченко і Лисянка;
- талант художника;
- Шевченко – поет;
- у неволі.

Учитель надає інформацію для роботи «домашніх» груп, т.т. кожна група отримує по 5 підготовлених заздалегідь карток з текстами. Кожен учень «домашньої» групи повинен за визначений час опанувати частину інформації так, щоб якісно донести її до членів «експертної» групи.

Спочатку діти читають текст, потім по черзі переказують частинку тексту. Лідер слідує за тим, щоб кожен учень мав змогу висловитись.

I група. Родина та дитинство Тараса Шевченка

Народився майбутній поет 9 березня 1814 року у селі Моринцях Звенигородського повіту в сім'ї селянина – *кріпака*. Через два роки родина переїхала до села Кирилівка.

Ріс Тарас розумною, допитливою дитиною. Наслухавшись розповідей про залізні стовпи, які нібито підпирають небо, він загорівся бажанням подивитися на них і пішов їх шукати.

У дев'ять років малий Тарас залишився без матері. В одинадцять років Тарас став круглим сиротою. Після батькової смерті почалося поневіряння хлопця по чужих людях.

II група. Як пов'язане ім'я Т.Шевченка з нашим селищем?

Якось кирилівський дяк послав хлопця в Лисянку до дяка-маляра. Шевченко застав лисянського дяка за роботою: він на дошці починав малювати якогось святого.

Шевченко не йшов додому, став дивитись. Маляр видався йому за чарівника. Хлопець почав прохати дяка, щоб той прийняв його за учня. Маляр погодився.

Але замість того щоб, привчати учня до малярства, дяк зразу повернув хлопця на наймита: велів йому дрова рубати, носити воду, дітей глядіти.

Через три дні Шевченко залишив дяка Єфрема, а згадки про своє перебування у Лисянці та про саме містечко відобразив у праці «Прогулка с удовольствием и без морали».

III група. Талант художника

Змалку в обдарованій від природи дитині прокинувся талант художника. *Вугіллям, крейдою чи олівцем* він малював скрізь, де тільки міг: на стінах, на дверях, на папері.

Прагнення навчитися малювати водило хлопчика від села до села у пошуках вчителя. Згодом він стає слугою пана Енгельгарда, який робить його козачком.

Одного разу пан з панєю поїхали на бал. Хлопець засвітив свічку і став перемальовувати портрет козака, на чому був спійманий і жорстко побитий.

Але дана подія не пройшла безплідно: пан захотів мати власного художника і віддав свого «козачка» на навчання до Петербурга.

Тарас знайомиться з талановитими художниками. Друзі вирішили визволити його з кріпацтва. Для цього вони розіграли в лотерею портрет

В. Жуковського, намальований К. Брюлловим, і за 2500 крб. викупили Тараса у поміщика.

IV група. Шевченко – поет

Рано залишившись сиротою, Тарас Григорович на все життя зберіг любов до дітей. За спогадами сучасників, він частував малят гостинцями, віддаючи іноді за це останні гроші, дарував їм іграшки, книжечки.

Своє сердечне ставлення до дітей висловив у багатьох поетичних творах. Це «Садок вишневий коло хати», «Зоре моя вечірняя», «Тече вода з – під явора» та інші.

Своєю простотою поезії Шевченка привернули увагу багатьох композиторів. Лише Микола Лисенко присвятив творчості поета понад 80 композицій, а пісні на слова Тараса Григоровича стали народними.

У 1840 році побачила світ перша збірка поезій Шевченка «Кобзар», за яку прозвали поета в народі незламним Кобзарем. До цієї збірки входило всього 8 поезій.

V група. Нескорений Тарас

За участь у таємній політичній організації Т.Шевченка було заарештовано і на 10 років заслано рядовим солдатом в далекі оренбурзькі степи з забороною писати і малювати. Однак поет не скорився долі. Крадькома він писав вірші і малював.

На півострові Мангишлак, знаходиться сад, закладений поетом, який згодом оголошено «Заповідником Т.Г. Шевченка». У безводному казахському степу Тарас Григорович сім років трудився, щоб серед пісків виплекати оазис, який би дарував людям радість.

Помер поет у своїй кімнаті – майстерні в Академії мистецтв 10 березня 1861 року. Похований він був спочатку на Смоленському кладовищі у Санкт–Петербурзі. У травні того ж року прах Шевченка перевезено на Україну і поховано на Чернечій (нині Тарасовій) горі біля Канева, як і заповідав нам поет.

2) Робота експертних груп (У кожній новоутвореній групі повинен бути представник кожної домашньої групи. Кожна експертна група має вислухати представників домашніх груп.)

- Поверніться до первинних груп. Кожен експерт поділиться інформацією, яку він отримав в експертній групі з членами домашньої групи.

3) Презентація груп. Учні слухають представлення кожної групи і при потребі доповнюють відповіді.

Презентація I групи «Родина та дитинство Тараса Шевченка». Виступ доповідача

Учитель. Діти при опрацюванні матеріалу вам зустрічалися нові слова .

Як ви розумієте слово «кріпак»? (Відповіді дітей.)

Довідкове бюро (Готували «всезнайки».) (*Кріпак – це людина, закріплена за паном, яка працює на нього. Пан міг кріпака продати, купити, виміняти як річ.*) (*Нові слова на картках прикріплюються до дошки.*)

Чи є в когось доповнення?

Хвилинка поезії

Слухання вірша Грицька Бойка (Розповідають «чомустики».)

У старій хатині

Кріпака колись

В тихий день весінній

Хлопчик народивсь.

У тяжкій неволі

Ріс малий Тарас.

Він не вчився в школі –

Він ягнята пас.

Вмерли мама й тато...

Сирота - в дяка.

Тут була є хлоп'яти

Грамота гірка.

Презентація II групи «Як пов'язане ім'я Т.Шевченка з нашим селищем?». Виступ доповідача.

Бесіда про вшанування поета жителями Лисянки.

Учитель. Діти, ми гордимось тим, що Т.Шевченко наш земляк. Як же шанують пам'ять народного поета громадяни Лисянщини? (*Відповіді дітей.*)

На вулиці, де проживав дяк Єфрем, в якого брав уроки малювання малий Тарас, створено історико-меморіальний комплекс.

І понині тут є дбайливо збережена криниця, що звалася Хомчиною, з якої малий Тарас носив воду.

Біля колодязя є пам'ятник юному Тарасу виготовлений з бронзи, де він стоїть у довгій свитці, без шапки і одягає на коромисло цебра з водою. Багато людей приходять подивитись на криницю з журавлем і на кузню. До пам'ятника Тарасу завжди кладуть живі квіти.

Біля районного будинку культури відвідувачів зустрічає бронзова паркова скульптура Т. Шевченка. Ім'я Тараса Шевченка носить одна з вулиць і провулок в смт Лисянці та вулиці всіх сіл району.

Презентація III групи «Талант художника». Виступ доповідача.

Розгляд репродукцій картин Шевченка. Бесіда за картиною Т.Шевченка «Автопортрет», 1840 р.

Учитель. Тарас Григорович Шевченко був надзвичайно талановитим художником. Його роботи різноманітні за жанром: автопортрети, портрети, пейзажі. Чи впізнали ви людину, яка дивиться на нас із глибини віків?

Що означає слово «автопортрет»? (*Відповіді дітей.*)

Довідкове бюро. «Автопортрет – це портрет художника, скульптора, виконаний ним самим.»

- Яким ви бачите Тараса? (*Молодим.*)

Що виражають очі? (*Допитливість.*)

- а високе чоло? (*Розум.*)

Про що думає поет?
 Думи мої, думи мої
 Лихо мені з вами!
 Нащо стали на папері
 Сумними рядками....
 Презентація IV групи «Шевченко – поет»._Виступ доповідача.
 Слухання запису пісні «Зоре моя вечірняя».

Учитель. Що ви уявили, слухаючи пісню? (*Вечір. На небі світить зоря. Сонце вже заховалося за гору і посилає свої останні промені на землю. Під горою річка, над якою похилились верби.*)

- Чому Шевченка називають Кобзарем? Хто такі кобзарі? (*Відповіді дітей*)

Довідкове бюро.

(Колись у сиву давнину ходили по Україні старі люди (часто вони були сліпі), співали про тяжке життя, про героїчні подвиги козаків. Співаючи, вони грали на музичному інструменті – кобзі. Назва інструменту і дала назву– кобзарі.)

Шевченко не грав на кобзі, але мав приємний голос. Коли читаєш його твори, то ніби чуєш ніжну, сумну пісню про тяжке життя народу.

Складання сенкану до слова «кобзар». Відповідають «ерудити».

Розгляд книжкової виставки.

Подивіться на книжкову виставку.

Зверніть увагу на збірки «Кобзаря», видані в різні роки.

Анотація на дитячу книгу віршів Т.Г.Шевченка

Декламування віршів. (Відповідь «розумників»)

Учні читають напам'ять твори Т.Г. Шевченка: «Зоре моя вечірняя», «Зацвіла в долині червона калина», «Тече вода із – під явора», «Встала весна», «Світає, край неба палає», «Сонце заходить» та інші, підготовлені дітьми.

Учитель. Які художні образи ви уявляєте, слухаючи ці поезії? (Відповіді дітей.)

Презентація V групи «Нескорений Тарас». Виступ доповідача.

Словникова робота.

- Що означає слово «оазис»?

Довідкове бюро. (*Оазис –це родюче місце в пустелі.*)

4) Перевірка засвоєння учнями інформації «Дзеркало»

Учні сигналізують відповіді табличками: «Так» або «Ні».

Так	Ні
Я думаю, що твердження правильне	Я думаю, що твердження неправильне

Учитель пропонує підтвердити або спростувати твердження:

1. Т. Шевченко народився в 1814 році. (Так)
2. Він народився в селі Кирилівка. (Ні) (Коментує 1-ша група: «У селі Моринцях Звенигородського повіту».)
3. Батько Тараса був заможним селянином. (Ні) (Кріпаком)
4. В 11 років Тарас став круглим сиротою. (Так)
5. Змалку в хлопчика прокинувся талант до поезії. (Ні) (До малювання)
6. Пан Енгельгардт зробив Тараса своїм козачком. (Так)
7. Шевченко пише вірші тільки для дорослих. (Ні) (І для дітей також)
8. Його заарештували і відправили в оренбурзькі степи за вірші. (Так) (А також за участь в політичній організації.)

9. Т.Шевченку дозволялося писати і малювати в засланні. (Ні)

10. Помер Кобзар 10 березня 1961 року. (Ні) (10 березня 1861 року.)

5) Рефлексія. Робляться висновки щодо роботи груп.

6) Фізкультхвилинка.

Діти виконують рухи, повторюючи слова з вірша Т. Шевченка «По діброві вітер віє».

7) Робота з книгою.

а) Читання оповідання «Маленьким про великого Тараса» Оксани Іваненко (с.62) Бесіда.

- Хто головні герої тексту? (Юний Тарас та художник Іван Сошенко.)

- Про яку важливу подію в житті Шевченка ідеться в творі? (*Викуп з кріпацтва.*)

- Які почуття виникли у вас, коли ви читали це оповідання? (*Радість, хвилювання.*)

б) Вибіркове читання.

- Знайдіть у тексті, як познайомились головні герої.

- Ким був Іван Сошенко? Кому він розповів про зустріч з Шевченком?

- Яким чином друзі вирішили допомогти талановитому хлопцеві?

в) Робота в парах. (Складання діалогу Тараса з Іваном Сошенко. Визначення інтонації кожного з осіб, що беруть участь у розмові.)

г) Інсценізація розмови Тараса з І.Сошенко.

Учитель. Ось так судилося колишньому кріпакові стати людиною відомою на весь світ.

8) Розповідь учителя про Тарасове невмируще слово.

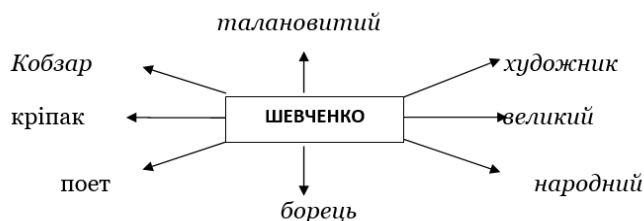
Слово Тараса й зараз кличе нас берегти незалежність нашої держави, підіймає дух українських патріотів, допомагає вистояти в нелегкій боротьбі з російським агресором.

А чи знаєте ви, діти, як Т. Шевченка шанують у світі? (*Відповіді дітей.*) Його іменем названі міста і села, вулиці, а пам'ятники побудовані не лише в Україні, а й далеко за її межами: в Аргентині, Молдові, Казахстані, Франції, Канаді, Америці, Польщі та багатьох інших країнах.

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Інтерактивна вправа. Створення асоціативного куща.

Які слова спадають вам на думку, коли ви чуєте ім'я Тараса?

2. Скласти і прочитати прислів'я:

Хто Шевченка прочитав, наша зброя і окраса.
Слово Тараса - не забудем.
Ми Шевченка славить будем і ніколи... той багатший
серцем став.
Шевченків «Кобзар» не знає літ... жити віки.
Тарасові думки будуть... його читає увесь світ.
Шевченко дужий був не силою, а... тисячі літ.
Тарасів «Заповіт» буде звучати... словом мудрим.

3. Бліц-турнір «Доповни речення»

По діброві вітер ...
(віє)
Світає, край неба ...
(палає)
Хлюпочуться качаточка поміж ...
(осокою)
За сонцем хмаронька ...
(пливе)
Зоре моя ...
(вечірняя)
Поховайте та вставайте, кайдани ...
(порвіте)
Хрущі над вишнями ...
(гудуть).

V. Підсумок уроку. Оцінювання.

Технологія «Мікрофон»

Чи збулися ваші очікування?
Чого навчив вас цей урок?
Про що більше ви хотіли б дізнатися?
Що нового дізналися?

VI. Домашнє завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильченко С. В. В бур'янах. Київ: Веселка, 1990.
2. Кодлюк Я. П., Одинцова Г.С. Розповіді про письменників. Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. 123с.
3. Позакласне читання. 3 кл. / Упоряд. Н.Ф.Копитіна. Київ:СПД- ФО Тернов І.Є., 2006. 104 с
4. Прищепка К.С. Тематичний словник школяра. Київ:Гала, 1997.
5. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2011.
6. Шевченко Т.Г. Кобзар. Київ: Дніпро, 1994. 606с.
7. Шевченко Тарас. Садок вишневий коло хати. Вірші для молодшого шкільного віку. Київ: Веселка, 1985.
8. Енциклопедія життя і творчості Тараса Шевченка. URL: <http://www.t-shevchenko.name>. <http://taras-shevchenko.in.ua>.
9. Тарас Григорович Шевченко. URL: <http://taras.ucoz.ua>.
10. Тарас Шевченко. Інформаційно-довідкові матеріали. URL: <http://kobzar.univ.kiev.ua>.